

רשות הדיבור עומרי גל

צילום: יורם שפירד
איסוף ביצים בקן נשרים בגמלא.

תכנית לעידוד ילודה בגמלא

מדי שנה מתים עשרות נשרים כתוצאה מהרעלות מעשה ידי אדם. רק ביוני האחרון מתו מעל 40 נשרים עקב אכילת בשר מקולקל בשמורת הטבע גמלא. מחשש שאוכלוסיית הנשרים בצפון הארץ תיעלם כליל, הוחלט על ביצוע פרויקט "עידוד ילודה" במושב הנשרים בשמורת טבע גמלא. במסגרת התכנית מוציאים מהקן את הביצה היחידה שאותה מטילה נקבת הנשר מיד לאחר שהוטלה. הוצאת הביצה מהקן מעוררת אצל נקבת הנשר מנגנון טבעי, שבעטיו היא מטילה ביצה נוספת, בעוד שהביצה שהוצאה מהקן מועברת למדגרה. בכך למעשה מכפילים את מספר הגוזלים הבוקעים מדי שנה ויוצרים עתיד לאוכלוסייה כולה. חשיבות נוספת להוצאת הביצים היא שכן יבדקו הביצים והעוברים לשם הבנת הגורמים לאחוזים הנמוכים של הצלחה בדגירה במושב הנשרים שבגמלא (כ-30% מכלל הביצים המוטלות אינן בוקעות). הגוזלים שיבקעו במדגרה יגודלו בגרעין הרבייה שבחי-בר כרמל. לאחר שיתאקלמו, ישוחררו חזרה לטבע. בשבועות האחרונים החלו פקחי השמורה לגלוש לקני הנשרים על מנת להוציא מהן ביצים שהוטלו לאחרונה ולהעבירן למדגרה משוכללת בגן החיות התני"כי בירושלים. אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים, ציין את המאמצים העצומים שמשקיעה הרשות בשנים האחרונות על מנת לאושש את אוכלוסיית הנשרים. לדבריו, בדרום הארץ מאמצים אלו נושאים פרי, אולם בצפון הנשרים נפגעים עקב הרעלות זדוניות. לכן במקביל לביצוע התכנית מתכוונים ברשות לקדם את הטיפול בהרעלות. "ההרעלות אינן פוגעות רק בחיות הבר והנשרים, וכי הן יכולות בקלות לפגוע גם בבני האדם", הוא אמר. "הנשר הוא יותר מערך טבע - הוא ערך נופי, ואסור שהנשרים ייעלמו מהנוף הישראלי".

עופרה מחפשת אימא

בני משפחה ממבשרת ציון שיצאו לטיול בהרי יהודה זכו לחזות במראה יוצא דופן ומרגש במיוחד: צבייה ממליטה בטבע. לאחר שהסתיימה ההמלטה, התרחקה מעט הצבייה על מנת לאכול ולנוח, אלא שבני המשפחה חשבו בטעות כי העופרה ננטשה על ידי אמה. מלאי כוונות טובות הם החליטו על דעת עצמם "להציל" את העופרה ואספו אותה אל ביתם, שם רחצו והאכילו אותה. רק למחרת קראו לפקח של רשות הטבע והגנים. הפקח הסביר לבני המשפחה כי לקיחת העופרה הייתה מיותרת, שכן כנראה כלל לא ננטשה על ידי אמה, וחמור מכך - בכך שלקחו את העופרה הם "החתימו" אותה בריח אדם ומנעו כל אפשרות להשיבה לאמה, שכן לא רק שהצבייה האם לא תימצא, היא אף תסרב לקבל את העופרה בהיעדר חתימת הריח שלה. מאחר שהעופרה עדיין בשלב הינקות, היה קיים חשש שהאכלתה תתבצע בבקבוק ובכך ייחתם הגולל על האפשרות להשיבה לטבע, שכן היא תתרגל לקבל את מזונה מבני אדם. בבית החולים לשיקום חיות בר של רשות הטבע והגנים והספארי ברמת גן החליטו לנסות פעולה נוספת בטרם ירימו ידיים: העופרה נלקחה לדיר עזים ברמת הנדיב, שם המתינו להמלטה של עז. מיד לאחר שהעז המליטה נלקחה אליה העופרה ואנשי הדיר משחו אותה בשליית העז, ובעצם "הדביקו" לה את ריח העז. לאחר מכן הובאה העופרה אל העז, וזו אכן רחרחה, ליקקה, ולבסוף אימצה את העופרה כבתה שלה. כך יכלה העופרה לינוק ללא מגע אדם - והסיכוי להשיבה לטבע נשמר. לאחר שהעופרה תסיים לינוק היא תועבר לגידול בקרב צבאים אחרים ובעתיד, כך מקווים, תשוחרר חזרה לטבע.

עופרה יונקת מעז. צילום: בוב ודלי

ילדי אל באטוף בסידור בטבע. צילום: אסף דורי

חינוך לאהבת הטבע

"רומת אל-הייב" הוא כפר בדואי ליד העיר נצרת, השייך למועצה האזורית אל באטוף. מרחב גליל תחתון של רשות הטבע והגנים מפעיל זה מספר חודשים פרויקט קשר חינוכי-סביבתי בכפר, בשיתוף המועצה האזורית אל באטוף. במסגרת הפרויקט מגיעה מדי שבוע קבוצה של 43 ילדים בכיתות ד'-ו' לחוג טבע, שבו הם לומדים על חשיבות השמירה על הטבע ועורכים הכרות עם ערכי טבע ומורשת, ומתן תרומה אישית לטבע ולסביבה. כל מפגש מלווה על ידי מדריך של רשות הטבע והגנים ורכז נוער מהכפר. חלק מהמפגשים נערכים בסביבה הקרובה לכפר וחלקם כוללים יציאות לשמורות טבע וגנים לאומיים. עד כה התקיימו עשרה מפגשים, שבמהלכם הכירו הילדים את הסביבה הקרובה אליהם ואת הטבע שמסביב לביתם. כחלק מהפעילות ביקרו וחולו הילדים במחילות המסתור שבחורבת רומא (בקעת בית נטופה, בשטח גן לאומי ציפורי) הסמוכה לכפר, ביקרו בשמורת טבע עין אפק ובחי-בר כרמל, הכירו את החי ועקבותיו בשדות הבקעה, למדו על עץ הזית ועל גווני הרבים וקיבלו הדרכות רבות על החי והצומח, ואיך אפשר לשמור עליהם. בחודש ינואר אף נערך מפגש חשיפה ראשון במתני"ס רומת אל הייב להורי התלמידים המשתתפים בתכנית, בנוכחות ראש מועצת אל באטוף, ד"ר ריאד חטיב, מזכיר המועצה, מנהל מחלקת החינוך של המועצה ונכבדים נוספים מהמועצה ומכפר. כמו כן הוזמנו למפגש נציגי רשות הטבע והגנים ומפעילי הפרויקט. במהלך המפגש נחשפו ההורים לפעילות רשות הטבע והגנים באזור ובכלל, ולפעילות ילדיהם, בליווי תמונות מהמפגשים שעברו הילדים. המפגש נחתם בהרצאה של סלמן אבו רוכון, מנהל אגף חינוך ברשות הטבע והגנים, בנושא צמחים ושימושם.

הרעלת תנים במושב תירוש. צילום: מנחם פריד

תנים בסכנה

התנים הם חיות בר מוגנות וחשובות למערכת האקולוגית. לאחרונה ספגה אוכלוסיית התנים באזור שפלת יהודה פגיעה קשה, לאחר ש-97 תנים נמצאו מתים סמוך למושב תירוש. מבדיקה שנערכה התברר כי התנים מתו עקב אכילת עוף מורעל. בנוסף להם, נמצאו במקום פגרים של זרון סוף (סוג של עוף דורס) ואנפית בקר. כמו כן נמצא פגר של עיט צפרדעים-דורס נדיר הנמצא בסכנת הכחדה בישראל. בסריקה שבוצעה בשטח נאספו פיתיונות מורעלים במשקל כולל של כ-35 קילוגרם. הפיתיונות הורכבו מחתיכות עוף, שעליהן פוזר רעל מסוג "טמיק", שהוא חומר הדברה מסוכן אשר השימוש בו מותנה בהשגת רישיון. גל אריאלי, ממונה אכיפה במחוז מרכז של רשות הטבע והגנים, ציין כי מדובר בהרעלה בסדר גודל לא שגרתי. "זהו אחד המקרים הקשים ביותר שנתקלנו בהם בשנים האחרונות, גם מבחינת המספר הגבוה של החיות שנפגעו וגם מבחינת הכמות הרבה של פיתיונות מורעלים שפוזרו בשטח". אריאלי המשיך וציין כי בשנים האחרונות מושקעים מאמצים רבים על מנת לספק לחקלאים פתרונות שיקטינו את החיכוך בינם ובין חיות הבר, בלי לפגוע באוכלוסיית חיות הבר. "מי שמעוניין יכול לפנות לפקחים האזוריים ולקבל עזרה במציאת פתרונות וביישומם, אך מי שמחליט לקחת את החוק לידיים ולפגוע בצורה גסה כל כך בטבע ששייך לכולנו, צריך לדעת שבמוקדם או במאוחר הוא ייתפס וייענש על כך", הבהיר. במחוז מרכז של רשות הטבע והגנים נפתחה חקירה, בתקווה לאתר את האשם בהרעלה ולהביאו לדין.

מי ישמור על השמורה?

אזור גבעת צוריאל, המקשר בין שמורת טבע הר מירון ושמורת טבע נחל כזיב, ומהווה בית גידול לחיות בר רבות, נמצא בימים אלה בסכנה, שכן נציגי היישוב מעלות-תרשיחא מבקשים להרחיב את שטח היישוב על חשבון האזור. בגבעת צוריאל מתגוררות אוכלוסיות רבות של חיות בר, ובכללם יחמורים, שנכחדו בישראל כבר בתחילת המאה הקודמת והושבו לטבע הישראלי במסגרת פרויקט השבת חיות התני"ך שמבצעת רשות הטבע והגנים. כיום מונה עדר היחמורים בנחל כזיב עשרות פרטים והוא נחשב לעדר הגדול בעולם! בנוסף תמנע הבנייה מעבר של מינים רבים נוספים של חיות בר מצפון לדרום וההיפך, החל מזוחלים נדירים כמו הלטאה הירוקה, דרך יונקים אחרים כמו הדלק, וכלה במכרסמים ואפילו בציפורים, אשר ייפגעו קשות מהיעלמות השטח הפתוח. גם נחל פקיעין, שמורת טבע מוכרזת בפני עצמה, צפוי להיזק קשות שכן התכנית להרחבת היישוב תחייב בניית גשר מעל הנחל. ברשות הטבע והגנים ציינו כי הבנייה דווקא על גבעת צוריאל, המהווה אזור קריטי ביותר, אינה מחויבת המציאות שכן ליישוב מעלות-תרשיחא ישנן חלופות אחרות לבנייה, הממלאות את תכנית המתאר הארצית ושפיתוחן יפגע פחות בטבע. "לא ייתכן שטענות התושבים על חלוקה לא צודקת של השטחים בין היישובים באזור תוביל לפגיעה בחיות הבר", אמר אלי אמיתי, מנכ"ל הרשות. "את הקונפליקטים ניתן לפתור בין בני אדם ולא על חשבון הטבע".

פינת פיקניק לנכים בפארק אפק. צילום: רפי דלוי

למען הנכים

בגן לאומי ירקון-אפק (בסמוך לראש העין) נחנכה, לראשונה בישראל, פינת טבע נגישה עבור ציבור הנכים ואנשים עם מוגבלות, והחל מחודש ינואר גם הם יכולים ליהנות מפיתות ישיבה בטבע המותאמות לצורכיהם. במסגרת הפרויקט, המשותף לחברת קוקה קולה ישראל ועמותת נגישות ישראל, הותקנו בגן הלאומי שבילים שבהם אפשר לנוע בכיסא גלגלים, חניית נכים מסומנת וכן ספסלי ישיבה ושולחנות מיוחדים המאפשרים נוחות מרבית לאנשים בעלי מוגבלות בהליכה ובראייה. ברשות הטבע והגנים, אשר הכשירה רבים מאתריה לאנשים עם מוגבלות במהלך השנים האחרונות, נענו לאתגר וסייעו רבות להצלחת הפרויקט. הבחירה בפארק לאומי ירקון-אפק (מבצר אנטיפטרוס) כאתר הראשון שבו תיבנה פינת הנגשה לנכים, נעשתה היות שהוא נחשב לאחד מאתרי הפיקניק הפופולריים בישראל. אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים, בירך על הפעילות וציין כי הקמת הפינה בגן לאומי אפק היא רק סנונית ראשונה המבשרת על מתקנים רבים שייבנו בעתיד עבור ציבור האנשים בעלי מוגבלויות בישראל.